OBRONA LWOWA 1918

SEMPER FIDELIS

8. PAMIĘĆ

Walki o Lwów były pierwszym bojem odradzającej się Rzeczypospolitej, trwającym przeszło rok, zakończonym zwycięstwem. Brali w nim udział zarówno mieszkańcy miasta - uczniowie, studenci, robotnicy, przedstawiciele wolnych zawodów i wojskowi - jak również ochotnicy i żołnierze z całej Polski. To właśnie im, poległym od karabinowych kul, armatnich pocisków, bagnetów czy zmarłym od chorób i ran poświęcono Cmentarz Obrońców Lwowa - Cmentarz Orląt Lwowskich - prawdziwe sanktuarium polskiej niepodległości. Dziś, 100 lat po tych wydarzeniach, staje się on przedmiotem polsko-ukraińskiego konfliktu o pamięć.

CMENTARZ OBROŃCÓW LWOWA

CMENTARZ ORLĄT LWOWSKICH

Cmentarz ulokowany został w południowej części najstarszej, lwowskiej nekropolii (założonej w 1786 roku), Cmentarza Łyczakowskiego, o którą w listopadzie 1918 roku toczyły się ciężkie walki. To tu, wśród nagrobnych pomników lwowskich polityków, artystów i działaczy z wielu zasłużonych rodzin, poległ m.in. 14-letni **Jurek Bitschan**.

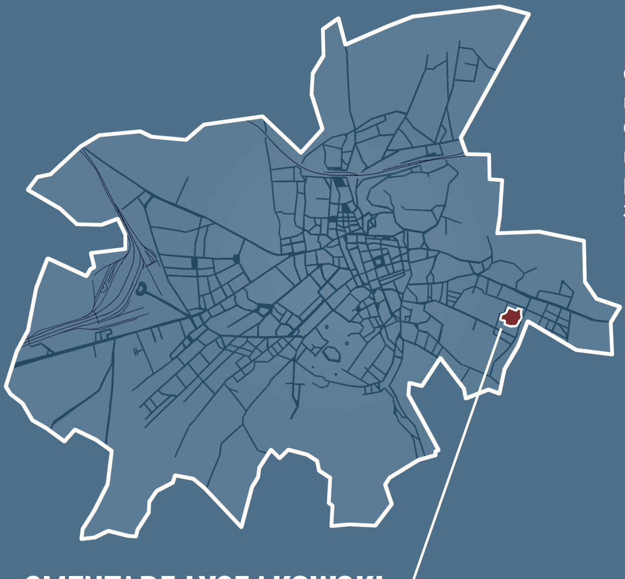

CMENTARZ ŁYCZAKOWSKI

UMIEJSCOWIENIE CMENTARZA OBROŃCÓW LWOWA W OBRĘBIE CMENTARZA ŁYCZAKOWSKIEGO

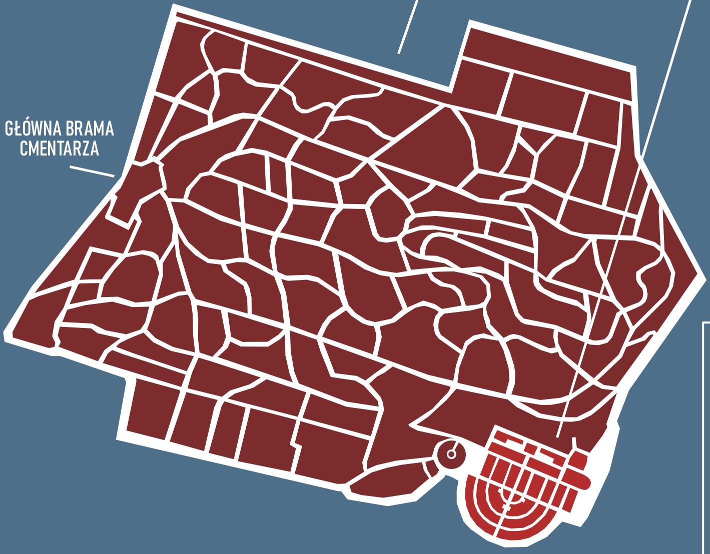

AUTOR PROJEKTU: **RUDOLF INDRUCH**
(WYGRAŁ KONKURS W WIEKU 29 LAT)
BUDOWNICZY CMENTARZA:
ANTONII NESTAROWSKI
OTWARCIE: **1924 ROK**
LICZBA POCHOWANYCH: **OK. 3000**

WAŻNE MIEJSCA PAMIĘCI

KATAKUMBY

W katakumbach pochowano kobiety i mężczyzn w różnym wieku, różnych stanów, rodzajów broni, odcinków obrony Lwowa i dzielnic Polski.

8 KRYPT
72 POCHOWANYCH

Niektórzy z wymienionych na tablicach katakumb:

Por. Skałkowski Nałęcz Iwo, lat 22, stud. agron. z odc. III Góra Stracenia, poległy na Persenkówce 28 XII 1918.

szer. Kozłowska Stefania, lat 17, modniarka, sanitariuszka, poległa na Persenkówce 31 I 1919.

szer. Petrykiewicz Antoni, lat 13, uczeń II klasy gimnazjum V z odcinka III Góra Stracenia, ranny 23.XII. na Persenkówce 16 I 1919.

st. szer. Wandycz Marian, lat 19, konduktor tramwaju, Legionista III Brygady, poległy w ogrodzie Kościuszki 18 XI 1918.

szer. Grech Pańko (Żarnowski Stanisław), lat 26, rzeźnik, celowniczy karabinu maszynowego, poległ na Politechnice 11 XI 1918.

KAPLICA (1924)

Ulokowana na szczycie wzniesienia, na którym zbudowany jest cmentarz.

POMNIK LOTNIKÓW AMERYKAŃSKICH (1925)

Pochowano tu trzech pilotów, którzy walczyli przeciw bolszewikom w latach 1919-1920 w szeregach 7. Eskadry Myśliwskiej, tzw. "kościuszkowskiej".

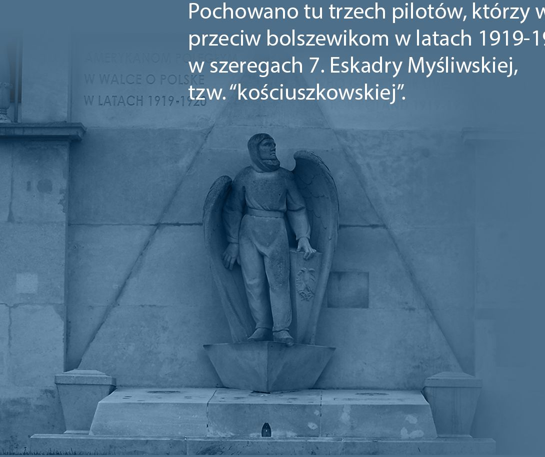

KWATERA NR 112

Pochowano tu najbardziej zasłużonych obrońców i mieszkańców Lwowa oraz wyższych dowódców.

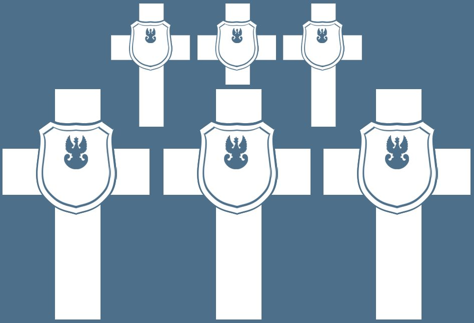

- **kpt. Czesław Mączyński** (zm. 1935)
- **gen. Tadeusz Rozwadowski** (zm. 1928)
- **gen. Wacław Iwaszkiewicz** (zm. 1922)
- **kpt. Zdzisław Tatar-Trześniowski** (zm. 1921)
- **Maria Dulębianka** (zm. 1919)
- **kpt. Stefan Bastyr** (zm. 1920)
- **mjr Stefan Stec** (zm. 1921)
- **abp. Józef Teodorowicz** (zm. 1938) - W czasie walk lwowskich nie było go w mieście. Jego pochówek na tym cmentarzu był formą hołdu dla człowieka, który był wielkim orędownikiem niepodległości Polski i obrońcą praw Polski do Lwowa.

POMNIK CHWAŁY (1934)

Pomnik miał kształt wielkiej, łukowej glorietty z 12 kolumnami. Wejścia doń od południa strzegły dwa kamienne lwy, z których jeden miał na tarczy napis: „Zawsze wierny", drugi zaś: „Tobie Polsko".

Gluziński Lech, lat 24,
lekarz, wzięty do niewoli pod Persenkówką,
zamordowany w Dawidowie 29 XII 1918.

Wilusz Jan, lat 34,
historyk sztuki, urzędnik biblioteki uniwersyteckiej we Lwowie, poległ pod Skniłowem 11 I 1919.

szer. Franiszynówna Stefania, lat 18,
buchalterka, sanitariuszka ciężko ranna w boju pod Persenkówką,
poległa na Politechnice 30 XII 1918.

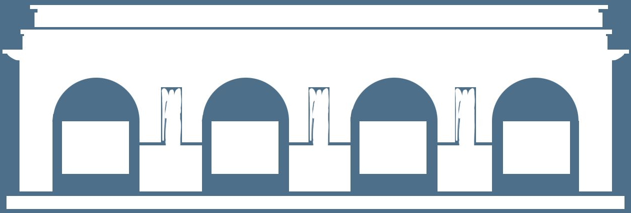

POMNIK FRANCUZÓW (1938)

Pomnik ku czci Francuzów poległych i zmarłych w obronie Polski. Początkowo na Cmentarzu Obrońców Lwowa spoczywało 17 Francuzów. Ostatecznie wszystkich poza jednym przeniesiono do Francji.

GRÓB NIEZNANEGO ŻOŁNIERZA (1925)

Płyta oznacza miejsce, z którego ekshumowano szczątki poległego obrońcy Lwowa, które przeniesiono do Grobu Nieznanego Żołnierza w Warszawie. Trumnę wskazała Jadwiga Zarugiewiczowa, matka dwóch poległych w obronie granic synów, w tym Konstantego - bohatera spod Zadwórza z 1920 roku.

11 LISTOPADA
POCHOWANO
MOGIŁE NA PLACU
MARSZ. JÓZEFA
PIŁSUDSKIEGO
DAWNIEJ SASKIM
JAKO ZWŁOKI
NIEZNANEGO
ŻOŁNIERZA

BURZLIWE DZIEJE CMENTARZA

1945-1989	Proces dewastacji cmentarza.
Lata 60	Skucie pomników lotników amerykańskich i żołnierzy francuskich.
1971	Zburzenie kolumnady i urządzenie wysypiska śmieci. Wywiezienie kamiennych lwów.
1989	Półoficjalne prace porządkowe prowadzone przez polską firmę Energopol, na czele której stał dyr. Józef Bobrowski.
1994	Pierwsze polsko-ukraińskie porozumienie w sprawie odbudowy cmentarza.
2001	Kolejne polsko-ukraińskie porozumienie.
2005	Uroczyste, ponowne poświęcenie cmentarza z udziałem prezydentów Polski i Ukrainy. Wielki wkład w to dzieło miał Andrzej Przewoźnik - sekretarz generalny Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.
2015	Powrót lwów przed Pomnik Chwały.
2016	Przykrycie przez władze ukraińskie lwów drewnianymi skrzyniami.

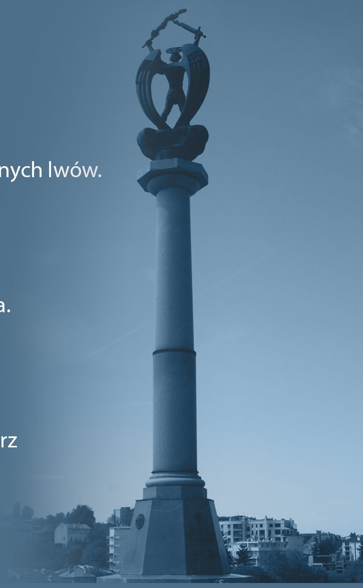

Tuż obok znajduje się cmentarz poległych żołnierzy Ukraińskiej Armii Galicyjskiej, nad którym dominuje pomnik tejże formacji. Pochowano na nim m.in. pierwszego dowódcę wojsk ukraińskich walczących we Lwowie - Dmytra Witowskiego.

Cmentarz Obrońców Lwowa został zachowany dla potomności dzięki pracy i ofiarności kilku pokoleń Polaków - również tych, którzy pozostali po II wojnie światowej na terenie Ukraińskiej SRR (dzisiejszej Ukrainy). Obecnie jest jednym z najważniejszych miejsc polskiej pamięci poza granicami Polski.

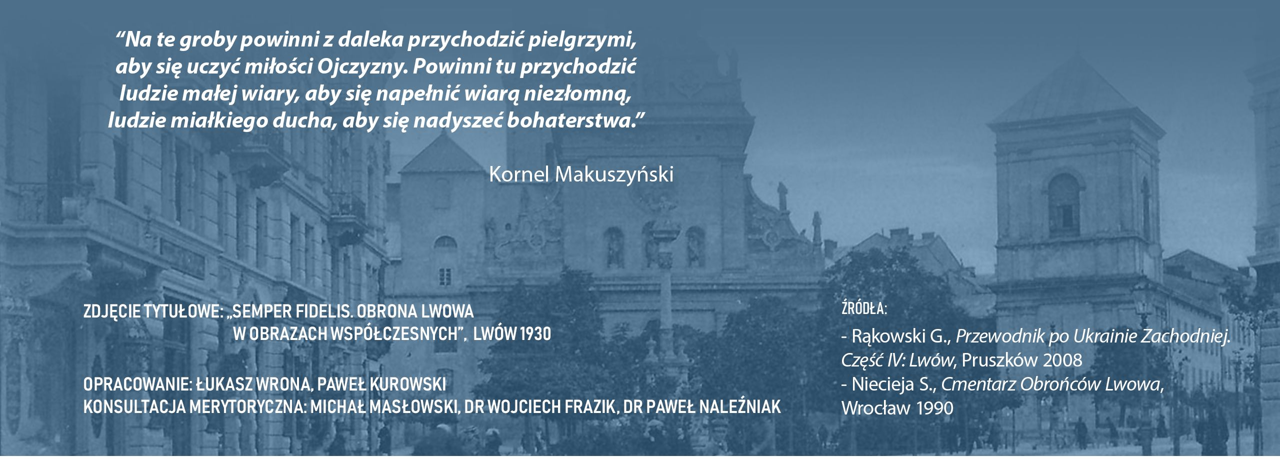

> ***"Na te groby powinni z daleka przychodzić pielgrzymi, aby się uczyć miłości Ojczyzny. Powinni tu przychodzić ludzie małej wiary, aby się napełnić wiarą niezłomną, ludzie miałkiego ducha, aby się nadyszeć bohaterstwa."***
>
> Kornel Makuszyński

ZDJĘCIE TYTUŁOWE: „SEMPER FIDELIS. OBRONA LWOWA
W OBRAZACH WSPÓŁCZESNYCH", LWÓW 1930

OPRACOWANIE: ŁUKASZ WRONA, PAWEŁ KUROWSKI
KONSULTACJA MERYTORYCZNA: MICHAŁ MASŁOWSKI, DR WOJCIECH FRAZIK, DR PAWEŁ NALEŹNIAK

ŹRÓDŁA:

- Rąkowski G., *Przewodnik po Ukrainie Zachodniej. Część IV: Lwów*, Pruszków 2008
- Niecieja S., *Cmentarz Obrońców Lwowa*, Wrocław 1990

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Krakowie

#mojA NIEPODLEGŁA.